Nr 37.

Ankom till Riksdagens kansli den 8 maj 1911 kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af vissa Kungl. Maj:ts propositioner rörande pensioner och understöd å allmänna indragningsstaten.

1:o.

Ang. pension åt f. stockmakaren T. F. Lund.

Kungl. Maj:t har i en till Riksdagen den 31 mars innevarande år aflåten proposition, nr 145, föreslagit Riksdagen medgifva, att förre stockmakaren vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori *Teodor Ferdinand Lund* må från och med början af år 1911 under sin återstående lifstid åtnjuta, utöfver till honom förut utgående pensions- och understödsbelopp å tillhopa 300 kronor, en ytterligare pension af 200 kronor årligen från allmänna indragningsstaten.

Statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för ofvannämnda dag innehåller härom följande yttrande af departementschefen:

»*Styresmannen för Karl Gustafs stads gevärsfaktori* har gjort framställning om utverkande af tilläggspension åt förre stockmakaren vid gevärsfaktoriet Teodor Ferdinand Lund.

Lund, som är född den 2 april 1830 och således ingått i sitt 81:a lefnadsår, erhöll den 14 november 1851 anställning första gången som stockmakare vid gevärsfaktoriet. Denna befattning har han, med undantag för kortare uppehåll vid arbetsbrist, innehaft senast i en följd från den 6 mars 1891 till den 30 april 1910, då han måst lämna densamma på grund af sjuklighet. I november 1909 insjuknade han nämligen i svår reumatism, som gjorde honom otjänstbar. Enligt af stadsdistriktsläkaren S. Blom den 24 januari 1911 utfärdadt intyg är Lund på grund

af ledgångsreumatism och kronisk luftrörskatarr för framtiden oförmögen att genom arbete bidraga till sitt uppehälle. År 1896 erhöll Lund medalj för nit och redlighet i rikets tjänst och vid afskedandet erhöll Lund betyg med vitsord om utmärkt flit och arbetsduglighet samt hedrande uppförande under anställningstiden.

Arméförvaltningens artilleridepartement har uti skrifvelse den 26 januari 1911 åberopat, att 1909 års Riksdag beviljat årliga pensioner af 500 kronor för nio vid gevärsfaktoriet då anställda äldre arbetsförmän och arbetare, men att Lund icke kommit att föreslås till sådan pensions erhållande, enär han då trots sin höga ålder var fullt arbetsför samt därjämte åtnjöt pension å 200 kronor såsom f. d. gevärshandtverkare vid förutvarande Lifregementets grenadjärkår. Lunds arbetsförtjänst under 11 $^1/_3$ månad nämnda år hade uppgått till 971 kronor 26 öre.

Artilleridepartementet har vidare framhållit, att Lund, jämte ofvannämnda pension å 200 kronor såsom f. d. gevärshandtverkare, äfven åtnjöte ett understöd af 100 kronor på grund af 1907 års Riksdags beslut, hvarigenom anvisades medel å extra stat under tionde hufvudtiteln för tillfälligt understöd åt afskedade underofficerare med vederlikar vid armén. Departementet ansåge, att det icke vore erforderligt att, för Lunds likställande i pensionshänseende med sina af 1909 års Riksdag pensionerade kamrater, begära anvisandet af mer än 200 kronor såsom fyllnad i de till Lund redan utgående pensions- och understödsbeloppen och hemställde därför om beredande af en årlig tilläggspension af 200 kronor att utgå från och med början af innevarande år.

Statskontoret har tillstyrkt bifall till framställningen.

Jag anser i likhet med de myndigheter, som uttalat sig i detta ärende, att Lund, i anseende till sin höga ålder, sin sjuklighet och sin långa väl vitsordade tjänst gjort sig förtjänt af att erhålla en tilläggspension å allmänna indragningsstaten.»

Utskottet, som ej funnit något att erinra mot Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, hemställer,

att Riksdagen må medgifva, att förre stockmakaren vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori Teodor Ferdinand Lund må från och med början af år 1911 under sin återstående lifstid åtnjuta, utöfver till honom förut utgående pensions- och understödsbelopp å tillhopa 300 kronor, en ytterligare pension af tvåhundra kronor årligen från allmänna indragningsstaten.

2:o.

Ang. pension åt sergeanten E. H. Hultstrand.

I en till Riksdagen den 31 mars 1911 aflåten proposition (nr 146) har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, att sergeanten af första klassen vid Karlskrona grenadjärregemente *Ernst Hjalmar Hultstrand* må från och med månaden näst efter den, hvarunder han varder entledigad från innehafvande beställning, under sin återstående lifstid uppbära en årlig pension af 900 kronor å allmänna indragningsstaten.

Statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för ofvannämnda dag innehåller härom följande anförande af departementschefen:

»Uti en till Eders Kungl. Maj:t öfverlämnad skrifvelse har *chefen för Karlskrona grenadjärregemente* i underdånighet anhållit, att en årlig pension måtte beviljas sergeanten af första klassen vid regementet Ernst Hjalmar Hultstrand.

Af handlingarna inhämtas, att Hultstrand, som är född den 26 mars 1873, antagits till volontär vid Smålands grenadjärkår den 22 februari 1890, att han den 25 augusti 1899 utnämnts till sergeant af andra klassen vid nämnda kår samt att han, efter kårens uppgående i Karlskrona grenadjärregemente, den 12 januari 1909 transporterats till sergeant af första klassen vid berörda regemente. Hultstrand har till följd af sjukdom varit tjänstledig från och med år 1905 med undantag af tiden för beväringsrekrytskolan år 1907. Enligt ett handlingarna bifogadt läkarbetyg lider Hultstrand af lungtuberkulos och förefinnes ingen möjlighet, att han någonsin kan blifva till krigstjänst duglig.

Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse har tillstyrkt, att Hultstrand måtte beviljas afsked med pension, enär han på grund af sjukdomen under tre år varit och allt framgent komme att förblifva till krigstjänst oduglig.

Statskontoret har icke haft något att erinra mot framställningen. Enligt hvad nämnda ämbetsverk inhämtat, skulle Hultstrand, därest han uppfyllt villkoren för att komma i åtnjutande af pension från arméns pensionskassa jämte fyllnadspension, hafva uppburit en pension å tillhopa 900 kronor. Statskontoret har därför hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att å allmänna indragningsstaten för Hultstrand uppföra pension med 900 kronor årligen.

I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna anser jag, att Hultstrand bör beviljas afsked med pension. Och då sådan icke kan beredas honom från arméns pensionskassa, får jag biträda statskontorets förslag i ämnet.»

Utskottet får med tillstyrkande af bifall till förevarande proposition hemställa,

att Riksdagen må medgifva, att sergeanten af första klassen vid Karlskrona grenadjärregemente Ernst Hjalmar Hultstrand må från och med månaden näst efter den, hvarunder han varder entledigad från innehafvande beställning, under sin återstående lifstid uppbära en årlig pension af niohundra kronor å allmänna indragningsstaten.

3:o.

Ang. pension åt f. d. professorn J. Börjesons änka.

I en till Riksdagen den 24 februari 1911 aflåten proposition, nr 166, har Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva, att f. d. professorn John Börjesons änka ***Louise Frederikke Anna Marthe Börjeson,*** född ***Bartholin***, må från och med år 1911, så länge hon förblifver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 1,000 kronor.

Till ofvannämnda statsrådsprotokoll har föredragande departementschefen anfört följande:

»I en till Eders Kungl. Maj:t ingifven ansökning har fru Louise Frederikke Anna Marthe Börjeson, född Bartholin, änka efter den 29 januari 1910 aflidne f. d. professorn vid det under akademiens för de fria konsterna inseende ställda läroverk John Börjeson, i underdånighet anhållit att komma i åtnjutande af någon pension af statsmedel.

Af en vid ansökningen i bestyrkt afskrift fogad bouppteckning efter f. d. professorn Börjeson inhämtas, att han såsom sterbhusdelägare efterlämnat, förutom änkan, som är född den 14 december 1851, två döttrar och fyra söner, af hvilka den yngsta dottern är född år 1879 och den yngste sonen år 1886, att boets behållning utgjorde 15,133 kronor 5 öre, samt att denna behållning jämlikt ett mellan makarna Börjeson upprättadt inbördes testamente skulle, sedan bröstarfvingarnas laglotter däraf utgått, tillfalla änkan.

I den underdåniga ansökningen har sökanden anfört, att förutom sagda behållning i boet, hvilken behållning till stor del utgjordes af en ytterst svårrealiserbar, å ofri grund belägen sommarvilla, hon till sitt uppehälle ägde att tillgå dels en pension till ett belopp af 1,000 kronor årligen från den inom akademien för de fria konsterna bildade pensions-

kassan, dels ock garanterad afkastning till belopp af 1,000 kronor under sin lifstid af en fond, som bildats genom ett af enskilda personer anordnadt lotteri å vissa af hennes aflidne mans konstverk. Af den henne sålunda tillfallande årliga inkomsten, 2,000 kronor, måste dock tillsvidare en rätt afsevärd del disponeras, dels för möjliggörande af hennes yngste sons fortsatta utbildning inom musikfacket, dels ock till hennes yngsta icke helt självförsörjande dotters underhåll i hemmet.

Öfver denna ansökning hafva infordrade underdåniga utlåtanden afgifvits den 17 december 1910 af akademien för de fria konsterna och den 10 januari 1911 af statskontoret.

Akademien har i sitt utlåtande erinrat, att sökandens aflidne make bland sin tids svenska konstnärer intoge ett af de allra främsta rummen. Genom de förträffliga verk han skapat hade han hedrat det svenska namnet på ett alldeles särskildt sätt. Den tacksamhetsskuld, hvari vårt folk därmed stode till namnet Börjeson, borde, enligt akademiens uppfattning, utesluta hvarje tanke på att detta folks representanter skulle kunna afslå den ansökan hans efterlämnade, i svåra ekonomiska förhållanden lefvande maka framlämnat. Vidkommande den sökanden från akademiens pensionskassa beviljade lifstidspensionen af 1,000 kronor ville akademien, till undvikande af missförstånd, nämna, att denna kassa helt och hållet bildats genom inkomsten af konstutställningar, som allt ifrån början af 1800-talet och intill 1870-talet anordnats af akademien tillhörande konstnärer m. fl., och att staten icke bidragit med något som helst belopp till nämnda kassas bildande.

I sitt ofvanberörda utlåtande har statskontoret anfört följande. Först genom det nya reglemente för civilstatens änke- och pupillkassa, som den 21 december 1907 fastställdes att gälla från ingången af därpå följande året, syntes delaktighet i kassan hafva inrymts för professor vid det under akademiens för de fria konsterna inseende ställda läroverk. Sökandens man, professorn i figurteckning och modellering vid nämnda läroverk J. L. Börjeson, hvilken den 28 september 1907 erhållit nådigt afsked, torde således icke hafva kunnat genom inbetalning till någon af statsmedel understödd kassa sörja för sin änkas underhåll, och sökanden hade alltså icke att påräkna något understöd från sådan kassa. Enligt hvad af handlingarna inhämtades hade emellertid nämnda akademi från dess enskilda pensionskassa beredt sökanden en pension af 1,000 kronor. Då sålunda den offentliga institution, under hvars inseende sökandens man utöfvat sin lärarverksamhet, varit i tillfälle att af samlad fond gifva sökanden under-

stöd till belopp, öfverstigande den pension, som skulle hafva tillkommit sökanden, därest hennes man varit delägare i civilstatens änke- och pupillkassa, då vidare sökanden med hänsyn till öfriga i ärendet meddelade omständigheter icke kunde anses vara i sådan nödställd belägenhet, att billighetsskäl borde föranleda beredande af ytterligare pension, samt därtill komme att hvad i ansökningen anförts i fråga om behofvet af understöd för de två yngsta barnens utbildning och underhåll icke torde kunna tillmätas någon betydelse, enär de öfverskridit den lefnadsålder, då pupillunderstöd plägade upphöra, ville det synas statskontoret, som om, därest denna pensionsfråga finge betraktas endast från de vid sådana frågors bedömande vanligen förekommande synpunkter, fullgoda skäl icke skulle förefinnas för åtgärd i det af sökanden afgifna syfte. Men såsom akademien i sitt underdåniga utlåtande framhållit hade professor Börjeson, oafsedt sin lärarverksamhet, såsom statybildhuggare inlagt framstående förtjänster, och från hans hand hade utgått ett flertal af de mest betydande konstverk, som prydde offentliga platser inom landet. Därest man i denna omständighet funne tillräcklig anledning att söka genom understöd af statsmedel bereda hans efterlämnade änka en bekymmerfri ålderdom, ville det synas lämpligt, att statens understöd bestämdes till samma belopp, som såväl af akademien som genom enskilda personers åtgärder tillskjutits till sökandens underhåll, eller alltså ettusen kronor årligen.

Angående Börjesons betydelse såsom konstnär har intendenten vid nationalmuseum doktor L. Looström i en till mig ingifven promemoria anfört följande:

»Statybildhuggaren professor John Börjeson intog, såsom akademien erinrat, bland sin tids svenska kostnärer ett af de allra främsta rummen. Han framstår i sina verk som en konstnär af utprägladt svenskt skaplynne. Det därjämte mest karaktäristiska draget i hans konst är en i ögonen fallande monumentalitet, som vittnar om ett i högsta grad utveckladt sinne för framställandet af det manliga och värdiga hos den framställda personligheten. Därmed har Börjeson i brons och marmor skapat ett svenskt-historiskt porträttgalleri, som saknar sin like i den svenska konstens häfder. Hans förträffliga ryttarstaty af konung Carl X Gustaf, på Stora torget i Malmö, bär vittne därom icke mindre än ryttarstoderna af konung Carl IX i Göteborg och Magnus Stenbock i Hälsingborg. Samma egenskaper återfinnas hos sådana hans skapelser som Axel Oxenstiernas stod på Riddarhusets gård i Stockholm, Nils och John Ericssons i samma stad, Erik Gustaf Geijers i Uppsala, Jonas Alströmers i Göteborg och

Ludvig Holbergs i Bergen. Dessutom finnes af Börjesons hand i olika delar af landet ett antal byster, i hvilka han återgifvit dragen af framstående svenska män bland hans samtida, såsom Viktor Rydberg, Gunnar Wennerberg, Bernhard von Beskow, grefve Gustaf Lagerbjelke, Sven Lovén, Fredrik Vilhelm Scholander, C. D. af Wirsén, Karl Yngve Sahlin och många flera. Och detta svenskt-historiska bildgalleri har i tusentals reproduktioner blifvit det svenska folkets egendom; de återfinnas, dessa storslagna konstverk, såväl i skolans läroböcker som i skaldernas verk och den historisk-vetenskapliga litteraturen. Och därmed skola de tvifvelsutan i högre grad än andra samtida konstverk verka främjande och stärkande på fosterlandskänslan, därigenom att de så att säga lefvandegjort våra största konungars och andra framstående svenska mäns drag för nutida och kommande släkten.

»En sådan ädel och manlig konstnärlig verksamhet är för visso värd något offentligt erkännande från nationens sida, här så mycket mer på sin plats som John Börjeson närmare tjugufem år på ett utmärkt sätt verkade såsom lärare i bildhuggarkonst vid statens enda konsthögskola. Och då här endast ifrågasatts att detta erkännande skulle taga sig uttryck i form af en pension åt hans efterlefvande maka för att bereda henne en såvidt möjligt sorgfri ålderdom, så synes anledning förefinnas att hos Riksdagen göra framställning i ämnet.»

Statskontoret har i sitt utlåtande angifvit de skäl, som tala mot bifall till den ifrågavarande framställningen. För min egen del finner jag dessa skäl riktiga. Det är också alldeles särskilda omständigheter, som bestämt mig för att det oaktadt förorda bifall till framställningen. Det belopp af 2,000 kronor årligen, hvaraf sökanden för framtiden skall hafva sin utkomst, är ju för en person i sökandens ställning icke större, än att extra tillskott kan vara af behofvet påkalladt. Detta skulle dock i och för sig icke vara tillräckligt för att öfvervinna mina betänkligheter. Det för mig afgörande skälet ligger i själfva den lifsgärning, som sökandens aflidne man utfört, och som synes mig vara af den betydelse, att nationen icke bör undandraga sig att bereda hans änka en ekonomiskt bekymmerfri ålderdom. John Börjesons namn är knutet vid en rad af konstverk, som höra till de förnämsta alstren af nutida svensk konst och som skola föra hans namn till eftervärlden. För hvad han sålunda utfört står vårt folk i en tacksamhetsskuld, som icke kan lämpligare erkännas än genom ett ekonomiskt handtag till hans etterlefvande hustru. Det belopp, statskontoret i sådant hänseende föreslagit, synes mig lämpligt.» *Departementschefen.*

På grund af hvad i detta ärende blifvit anfördt, får utskottet, med tillstyrkande af bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition hemställa,

att Riksdagen må medgifva, att f. d. professorn John Börjesons änka Louise Frederikke Anna Marthe Börjeson, född Bartholin, må från och med år 1911, så länge hon förblifver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af ettusen kronor.

4:o.

Ang. pension åt skrifbiträdena E. M. V. Sundberg och H. M. Sundberg.

Uti en till Riksdagen den 31 mars innevarande år aflåten proposition, nr 169, har Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva,

att enhvar af skrifbiträdena *Ebba Maria Virginia Sundberg* och *Hedvig Mathilda Sundberg* må från och med månaden näst efter den, då hennes anställning såsom skrifbiträde hos domänstyrelsen kan komma att upphöra, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension till belopp af 1,000 kronor.

Till ofvannämnda statsrådsprotokoll har departementschefen i ärendet anfört följande:

»Uti en till Eders Kungl. Maj:t ingifven underdånig skrift hafva de hos domänstyrelsen anställda skrifbiträdena Ebba Maria Virginia Sundberg och Hedvig Mathilda Sundberg, under förmälan att de i mer än fyrtio år tjänstgjort som skrifbiträden vid statens ämbetsverk, anhållit att, då de nu fyllt respektive 65 och 61 år och vore i saknad af andra medel till sitt uppehälle, blifva ihågkomna med pensioner i likhet med förutvarande skrifbiträdet hos domänstyrelsen, änkan Anna Katarina Matilda Zetterstén, som af 1910 års Riksdag medgifvits en årlig pension af 1,000 kronor.

Vid sin skrift hafva sökandena bifogat, bland annat, dels behöriga frejdebetyg, utvisande att de vore födda, Ebba Maria Virginia Sundberg den 16 juli 1845 och Hedvig Mathilda Sundberg den 23 november 1849, dels ock ett af förre registratorn och aktuarien i domänstyrelsen A. W. Stahre den 9 december 1910 utfärdadt intyg, hvaraf inhämtas, att sökandena under deras mer än 40-åriga arbete såsom skrifbiträden först hos skogsstyrelsen och senare hos domänstyrelsen, hvilket arbete

emellertid utförts icke inom nämnda ämbetsverks lokaler utan i sökandenas hem, presterat ett oafbrutet och omfattande skrifarbete, som måst förutsätta en daglig arbetstid för hvardera af dem motsvarande i medeltal minst den för i domänstyrelsen anställda kvinnliga biträden anslagna dagliga arbetstid, fem timmar.

Uti sin skrift hafva sökandena, under framhållande att de numera ej vore fullt arbetskraftiga, rörande sin tjänstgöring meddelat bland annat följande.

Sökandena hade några år före 1870 börjat sin tjänstgöring i skogsstyrelsen. På grund af bristande utrymme i skogsstyrelsens och domänstyrelsens lokaler hade sökandena alltid utfört skrifarbetet i sitt gemensamma hem mot gemensam ersättning, som växlat mellan 8 öre och 15 öre för hvarje handskrifven samt 12 och 25 öre för hvarje maskinskrifven sida.

För att ådagalägga att det af sökandena utförda arbete omfattat minst samma dagliga arbetstid, som varit gällande för de sedermera anställda och i domänstyrelsens lokal arbetande skrifbiträdena, hafva sökandena meddelat, att de från och med år 1881 tillsammans utskrifvit 423,685 handskrifna och maskinskrifna originalsidor. Detta antal, fördeladt på 29 år 11 månader, skulle komma att utgöra 14,135 sidor i medeltal per år. Då enligt sökandenas erfarenhet hvarje sådan sida i medeltal kräft minst 15 minuter, hade den dagliga arbetsprodukten under de sista 30 åren motsvarat en arbetstid af minst 12½ timmar eller 6¼ timmar för hvar och en af sökandena. Denna dagliga arbetstid öfverstege de 5 à 6 timmar, som i ämbetsverkets lokal användts af de där anställda skrifbiträdena. Sökandenas arbetstimmar utgjorde ett stort medeltal för 30 år och hade ej varit jämnt fördelade på arbetsdagarna, utan ofta orsakat nattarbete, då domänstyrelsen i ganska stor utsträckning påfordrat vidlyftiga och på eftermiddagen till dem aflämnade koncepts utskrifvande till påföljande dags morgon. Som sökandenas ögon nu lede af det långvariga skrifarbetet, vore de snart i behof af hvila från detta arbete.

Förutom hvad ofvan anförts, hafva sökandena jämväl ansett sig böra framhålla, att den betalning, de erhållit, icke varit större än den ersättning, som lämnats åt de i ämbetsverkets lokal arbetande skrifbiträden, hvarför sökandena ej borde vara uteslutna från pensionsrätt.

Enligt vid ansökningen fogade beräkningar öfver sökandenas inkomster af renskrifningsarbetet, hafva dessa inkomster för sökandena gemensamt uppgått för år 1909 till 2,994 kronor 26 öre och i

medeltal för hvart och ett af de fem sista åren till omkring 2,640 kronor.

Till följd af nådig remiss har domänstyrelsen den 23 december 1910 afgifvit utlåtande i ärendet samt därvid bland annat meddelat, att af hos domänstyrelsen företagen undersökning framgått, att sökandena åtminstone allt sedan år 1870 ombesörjt den hufvudsakligaste delen af inom dåvarande skogsstyrelsen förekommande renskrifning. När sedermera från och med år 1883 skogsstyrelsens verksamhet öfverflyttats till domänstyrelsen, hade sökandena fortsatt med renskrifningsarbetet för sistnämnda ämbetsverk. Deras i remissakten förekommande uppgifter rörande af dem under de särskilda åren uppburna ersättningar hade kunnat kontrolleras genom hos styrelsen befintliga räkenskaper och befunnits vara åtminstone icke för högt upptagna. Af nämnda uppgifter torde till fullo framgå, att sökandena varit så strängt upptagna med renskrifningsarbete för styrelsens räkning, att den omständigheten, att de utfört arbetet hemma hos sig och icke på ämbetsrummet, hvarest för öfrigt plats ej kunnat beredas dem, icke borde kunna inverka på nu föreliggande fråga, särskildt som de båda med synnerligt nit och framstående skicklighet utfört sitt arbete, ej väjande ens för nattarbete, när sådant stundom påfordrats vid särskildt brådskande tillfällen. Såvidt styrelsen hade sig bekant, saknade sökandena nödiga existensmedel, när de icke vidare förmådde fortsätta sitt arbete.

På grund af hvad domänstyrelsen anfört har styrelsen hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva, att en hvar af sökandena måtte från och med månaden näst efter den, då hennes anställning såsom skrifbiträde hos styrelsen kunde komma att upphöra, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 1,000 kronor eller samma belopp, som beviljats änkan Zetterstén.

Uti infordradt underdånigt utlåtande af den 28 december 1910 har statskontoret, då goda skäl förelåge att bereda sökandena pensionsförmån, samt, äfven om de begärda, af domänstyrelsen tillstyrkta pensionsbeloppen måhända syntes något höga i jämförelse med sökandenas inkomst af skrifarbetet, statskontoret likväl, med hänsyn till sökandenas synnerligen långvariga arbete i statens tjänst, icke ansett sig böra göra någon erinran mot beloppen i fråga, förty i underdånighet hemställt om nådigt bifall till ansökningen på sätt domänstyrelsen föreslagit.

Beträffande änkan Zetterstén ber jag få framhålla, att det pensionsbelopp, som af 1910 års Riksdag beviljats henne bestämts till 1,000 kronor, motsvarande $^2/_3$ af hennes beräknade årsinkomst, 1,500 kronor, och torde det äfven tillåtas mig erinra, att Eders Kungl. Maj:t innevarande år hos Riksdagen gjort framställning om pension med 1,000 kronor om året jämväl åt ett annat hos domänstyrelsen anställdt skrifbiträde, Elisabeth Wilhelmina Nordendahl.»

Under åberopande af hvad i ärendet förekommit, och då enahanda pensionsförmåner, som förut ansetts böra tillkomma skrifbiträden inom domänstyrelsen, syntes departementschefen böra sökandena beredas, hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta ofvan intagna proposition.

På grund af hvad i ärendet blifvit anfördt får utskottet, med tillstyrkande af bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, hemställa,

att Riksdagen må medgifva, att enhvar af skrifbiträdena Ebba Maria Virginia Sundberg och Hedvig Mathilda Sundberg må från och med månaden näst efter den, då hennes anställning såsom skrifbiträde hos domänstyrelsen kan komma att upphöra, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension till belopp af ettusen kronor.

5:o

Ang. pension åt öfverläkaren P. G. Wingqvists änka och omyndiga dotter.

Uti en till Riksdagen den 7 april 1911 aflåten proposition, nr 198, har Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva,

att å allmänna indragningsstaten måtte uppföras *dels* för öfverläkaren vid Härnösands hospital Per Gustaf Wingqvists änka *Hildegard Maria Charlotta Wingqvist*, född *Boman*, en årlig pension af 600 kronor, att utgå från början af år 1911, så länge hon förblifver änka, *dels ock* för Wingqvists omyndiga dotter *Elin Sofia* ett årligt understöd af 300 kronor, att utgå från början af samma år, till dess hon fyllt aderton år eller dessförinnan trädt i gifte.

Det åberopade statsrådsprotokollet innehåller i ärendet följande yttrande af departementschefen:

»Uti en till Kungl. Maj:t ställd, af direktionen för Härnösands hospital till medicinalstyrelsen insänd och af styrelsen med underdånig skrifvelse den 13 mars 1911 öfverlämnad skrift har öfverläkaren vid nämnda hospital Per Gustaf Wingqvists änka Hildegard Maria Charlotta Wingqvist, född Boman, i underdånighet anhållit om årlig pension till belopp af 900 kronor.

Af handlingarna i detta ärende inhämtas följande.

Öfverläkaren Wingqvist, som var född den 4 juli 1849, tjänstgjorde efter aflagda medicinska examina såsom biträdande läkare vid hospital under åren 1882—1893, utnämndes sistnämnda år till öfverläkare vid Piteå hospital och asyl samt transporterades år 1904 till Härnösands hospital, där han afled den 5 december 1910.

Wingqvists aflöningsförmåner såsom öfverläkare vid Härnösands hospital hafva utgjorts af kontant 6,000 kronor, hvaraf $^2/_3$ lön och $^1/_3$ tjänstgöringspenningar, jämte boställsvåning, ved och elektrisk belysning.

Vid sin död efterlämnade Wingqvist utom änkan, född den 11 juni 1860, två omyndiga döttrar, Gerda Maria, född den 2 juli 1890, och Elin Sofia, född den 15 november 1895. Behållningen i boet, hvars förnämsta tillgång utgjordes af en först vid dödsfallet utfallande lifförsäkring å 10,000 kronor, belöpte sig till omkring 13,000 kronor.

Änkan Wingqvist är berättigad till en årlig pension af 300 kronor ur Västernorrlands läns landsstats pensionskassa, men är i öfrigt icke pensionsberättigad.

Under åberopande af nådiga brefvet den 15 juni 1900 angående pension åt före detta hospitalsöfverläkaren J. F. Liedholms änka och två minderåriga barn, har medicinalstyrelsen lika med hospitalsdirektionen tillstyrkt bifall till änkan Wingqvists ansökning.

Uti afgifvet underdånigt utlåtande af den 29 mars 1911 har jämväl statskontoret tillstyrkt den gjorda framställningen.

Departementschefen.

I och med att civilstatens pensionsinrättning från och med år 1908 ombildades till civilstatens änke- och pupillkassa, upptogos till delaktighet i kassan, bland andra tjänster, öfverläkartjänster vid statens hospital och asyler för sinnessjuka. Jämlikt § 58 i nådiga reglementet för kassan den 21 december 1907 var emellertid stadgandet härom icke tillämpligt på den, som blifvit innehafvare af dylik tjänst, innan reglementet med 1908 års ingång trädde i kraft, dock kunde sådan tjänstinnehafvare, under de i § 5 af reglementet angifna förutsättningar, vinna delägarrätt i kassan på de villkor, som i § 16 föreskrifvas.

Därest aflidna öfverläkaren Wingqvist beredt eller kunnat bereda sig sådan delägarrätt, hade han, under förutsättning att hans delaktighet i kassan inträdt från och med 1908 års början, haft att till kassan erlägga

dels befordringsafgift med	kr. 3,304: —
och tillägg till befordringsafgiften, jämlikt § 16, med	» 984: —
Summa	kr. 4,288: —

hvilket afgiftsbelopp skulle hafva erlagts under loppet af två år, dels ock årsafgift med 168 kronor.

Under sådant förhållande hade öfverläkaren Wingqvists änka och två döttrar varit berättigade att från och med månaden näst efter hans död eller således från och med den 1 januari 1911 uppbära pension med 1,200 kronor årligen. Enligt § 10 i reglementet hade denna pension fördelats sålunda, att änkan tagit halfva och döttrarna halfva pensionen, hvilken fördelning, då den äldre dotterns pensionsrätt upphört, ändrats så, att därefter änkan under sin lifstid, så länge hon lefde ogift, fått uppbära två tredjedelar eller 800 kronor och den yngre dottern, så länge hon varit pensionsberättigad, en tredjedel eller 400 kronor af pensionen.

Den omständigheten att öfverläkaren Wingqvist således tilläfventyrs kunnat blifva delägare i civilstatens änke- och pupillkassa synes icke böra utgöra hinder för, att hans änka och barn nu tillerkännas pension. Utom pensionen från landsstatens pensionskassa å 300 kronor torde änkans årliga inkomster belöpa sig till omkring 400 kronor, hvadan hon gifvetvis är i behof af ytterligare understöd. Mot det föreslagna pensionsbeloppet har jag icke något att erinra, dock synes detsamma böra fördelas med 600 kronor på änkan och 300 kronor till den omyndiga dottern Elin Sofia».

Med biträdande af Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att Riksdagen må medgifva, att å allmänna indragningsstaten måtte uppföras *dels* för öfverläkaren vid Härnösands hospital Per Gustaf Wingqvists änka Hildegard Maria Charlotta Wingqvist, född Boman, en årlig pension af sexhundra kronor, att utgå från början af år 1911, så länge hon förblifver änka, *dels ock* för

Wingqvists omyndiga dotter Elin Sofia ett årligt understöd af trehundra kronor, att utgå från början af samma år, till dess hon fyllt aderton år eller dessförinnan trädt i gifte.

6:o.

Ang. tilläggspension åt läraren vid musikkonservatorium A. Andersen.

Kungl. Maj:t har i en till Riksdagen den 21 nästlidna april aflåten proposition, nr 217, föreslagit Riksdagen medgifva, att utöfver de pensioner, som enligt lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension må tillkomma läraren i violoncellspelning och i kontrabasspelning vid musikkonservatorium *Anton Andersen*, denne må från och med månaden näst efter den, under hvilken han upphört med sin lärarverksamhet vid musikkonservatorium, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära tilläggspension till belopp, som erfordras för att summan af pensionerna må uppgå till 2,280 kronor.

Statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för ofvannämnda dag innehåller härom följande anförande af departementschefen:

»Uti underdånig skrifvelse den 30 mars 1911 har musikaliska akademien gjort framställning om beredande af tilläggspension åt läraren vid musikkonservatorium Anton Andersen och i sådant afseende anfört följande.

I sammanhang med framställning om löneförbättring åt akademiens ämbetsmän och lärarna vid musikkonservatorium hade akademien i underdånig skrifvelse den 13 september 1906 hemställt, bland annat, beträffande ordinarie lärarbefattningen i violoncell- och kontrabasspelning, att, när innehafvaren af densamma, f. d. kammarmusikus Anton Andersen — med hvars befattning var förenad en undervisningsskyldighet af tolf timmar i veckan — komme att afgå från tjänsten, denna skulle delas i två ordinarie lärarbefattningar, den ena för en lärare i violoncellspelning med skyldighet att undervisa åtta timmar i veckan och den andra för en lärare i kontrabasspelning med skyldighet att undervisa fyra timmar i veckan, samt att aflöningsförmånerna borde för båda tjänsterna utgå med sammanlagdt enahanda belopp, som af akademien i förut ingifven underdånig skrifvelse föreslagits för den odelade platsen.

Omförmälda underdåniga skrifvelse af den 13 september 1906, som endast i ett par mindre frågor gifvit anledning tlll framställningar till Riksdagen, hade i nu angifna hänseende icke föranledt någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Akademien hade därefter den 30 maj 1907 afgifvit nytt underdånigt förslag till lönereglering för akademiens befattningshafvare, därvid akademien, under åberopande af sin i skrifvelsen den 13 september 1906 gjorda framställning, i förslaget upptagit ifrågavarande båda lärarbefattningar såsom två särskilda tjänster med tillsammans lika stora löneförmåner, som enligt de i förslaget tillämpade grunder bort utgå för den odelade platsen.

Någon särskild bestämmelse med hänsyn till nuvarande läraren Andersen hade icke erfordrats i detta förslag, då nämligen en förutsättning för detsamma varit, att om en person förenade två lärarbefattningar, han skulle äga att uppbära de för båda befattningarna i staten angifna löneförmåner oafkortade.

Förslaget till aflöningsstat hade, såvidt angick lärarna, i hufvudsak lagts till grund för den proposition i ämnet, som af Kungl. Maj:t framlades för 1908 års Riksdag. I propositionen hade för omförmälda två tjänster upptagits, förutom tjänstgöringspenningar, följande löneförmåner, nämligen för läraren i violoncellspelning lön 920 kronor jämte tre ålderstillägg, hvart och ett å 200 kronor, samt för läraren i kontrabasspelning förutom tjänstgöringspenningar, lön 460 kronor jämte tre ålderstillägg, hvart och ett å 100 kronor. I samma proposition hade emellertid intagits en bestämmelse af innehåll, att rätt till ålderstillägg icke skulle tillkomma den, som uppbar mer än en aflöning på akademiens stat. Härigenom hade den af Andersen innehafda befattningen, för hvilken vid sådant förhållande en öfvergångsbestämmelse varit af nöden, icke blifvit vederbörligen tillgodosedd, enär han, som då redan innehaft befattningen i 32 år, skulle, därest densamma icke delats, genom intjänade ålderstillägg varit berättigad till en vida högre aflöning än den, som för de två genom delning uppkomna befattningarna nu tillkom honom. I följd däraf hade Andersen ej ansett sig böra ingå på den af Riksdagen godkända samt af Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 13 juni 1908 fastställda nya lönestaten.

Sedan den nya lönestaten blifvit vid 1909 års Riksdag, med anledning af Kungl. Maj:ts framställning, uti berörda hänseende så till vida ändrad, att den, som innehade mer än en befattning på akademiens stat, ägde åtnjuta ålderstillägg å en af dessa befattningar, samt 1910 års Riksdag i anledning af enskild motion förklarat Andersen berättigad att från och med år 1910 uppbära de löneförmåner å 1908 års stat för akademien, som Andersen skulle hafva erhållit, därest han inom föreskrifven tid förklarat sig villig ingå på nämnda stat, med skyldighet för Andersen att underkasta sig de vid samma stat fogade aflönings-

villkor och bestämmelser, hade Kungl. Maj:t, efter det Andersen förklarat sig villig ingå på dessa villkor, enligt nådigt beslut den 18 juni 1910 funnit godt meddela föreskrift i enlighet med hvad 1910 års Riksdag sålunda beslutit.

Emellertid hade detta oaktadt pensionsförhållandena för Andersen blifvit väsentligen sämre, än om platsen varit odelad, då nämligen lönen jämte tre intjänade ålderstillägg för en odelad befattning i violoncell- och kontrabasspelning enligt de i aflöningsstaten tillämpade grunder utgjort sammanlagdt 2,280 kronor, till hvilket belopp i sådant fall hans pension skulle hafva uppgått, under det att, enligt nu gällande stat och pensionslag, pension skulle till honom utgå med allenast lönen å violoncellspelningsbefattningen eller 920 kronor jämte de tre ålderstilläggen därå, hvart och ett å 200 kronor, ökad med en tredjedel af lönen å kontrabasspelningsbefattningen eller 153 kronor 33 öre, eller sålunda tillhopa 1,673 kronor 33 öre.

Andersen hade den 10 oktober 1910 uppnått den stadgade pensionsåldern, 65 år; och enligt akademiens beslut den 29 september 1910 hade honom medgifvits anstånd med afsked från sina lärarbefattningar till den 1 juni 1911.

Den förlust, han intill sistnämnda dag i afseende å sina aflöningsförhållanden komme att lida, dels därigenom att han under år 1909 uppburit aflöning enligt den äldre staten och dels därigenom att han under den följande tiden icke kunnat erhålla ålderstillägg å lärarbefattningen i kontrabasspelning, uppginge till ett ganska afsevärdt belopp.

Då billigheten syntes fordra, att pensionsförhållandena för Andersen ordnades så, att han ej blefve satt i sämre ställning än öfriga lärare vid musikkonservatorium, och då härtill komme att Andersen, på sätt nyss vore nämndt, i allt fall redan vid aflöningsförhållandenas ordnande åsamkats en ej obetydlig förlust till följd däraf, att aflöningen beräknats för två särskilda befattningar och ej för en odelad, hemställde akademien i underdånighet, att Kungl. Maj:t ville till 1911 års Riksdag göra framställning därom, att Andersen måtte, oberoende af hithörande föreskrifter i gällande stat för akademien, berättigas att från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked blefve honom beviljadt, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till samma belopp, som skulle tillfallit honom, därest befattningen varit odelad, eller 2,280 kronor.

I infordradt underdånigt utlåtande den 5 april 1911 har statskontoret till en början erinrat, att vid 1911 års riksdag väckts motioner dels om

förbättrade lönevillkor m. m. för Andersen, i syfte, bland annat, att Andersen skulle, utan hinder däraf att innehafvaren af två befattningar vid musikaliska akademien enligt gällande stat finge tillgodonjuta ålderstillägg endast vid den ena befattningen, få uppbära sådant tillägg till lönen ej blott vid lärarbefattningen i violoncellspelning utan äfven vid befattningen såsom lärare i kontrabasspelning och sålunda i aflöningshänseende behandlas såsom innehade han fortfarande liksom enligt den äldre staten en odelad befattning i berörda två ämnen med aflöning enligt den nya staten å tillhopa 3,000 kronor, dels ock — därest nyssnämnda förslag icke vunne Riksdagens bifall — om beviljande åt Andersen af en tilläggspension till sådant belopp, att pensionen i dess helhet komme att utgå i öfverensstämmelse med en årslön af 3,000 kronor. Den förra af dessa motioner hade emellertid icke vunnit Riksdagens bifall; och den senare vore ännu beroende på vederbörande utskotts utlåtande och Riksdagens beslut.

I sak syntes det i sistnämnda motion innefattade förslag sammanfalla med musikaliska akademiens förevarande framställning, som åsyftade beredande åt Andersen af en pension å 2,280 kronor.

Gällande stat för akademien upptoge nämligen för Andersens lärarbefattning i violoncellspelning lön 920 kronor, tjänstgöringspenningar 480 kronor och tre ålderstillägg till lönen, hvartdera å 200 kronor, samt för hans lärarbefattning i kontrabasspelning lön 460 kronor, tjänstgöringspenningar 240 kronor och tre ålderstillägg, hvart och ett å 100 kronor, eller inberäknadt samtliga ålderstilläggen en aflöning å tillhopa 3,000 kronor, däraf 2,280 kronor lön. Då emellertid Andersen vore berättigad till ålderstillägg endast vid den ena tjänsten, kunde hans lön uppgå vid den förra tjänsten till högst 1,520 kronor och vid den senare till 460 kronor.

I fråga om de pensioner, som borde tillkomma Andersen såsom innehafvare af omförmälda två tjänster, skulle stadgandena i 16 § af lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension, sådana dessa stadganden lyda enligt nådiga kungörelsen den 17 juni 1908, lända till efterrättelse. Med tillämpning af mom. 2 i nämnda § och under förutsättning, att Andersen ej mindre uppfyllt villkoren för hel pension, därom den remitterade handlingen icke lämnade upplysning, än äfven funnes berättigad till det tredje ålderstillägget till lönen vid lärarbefattningen i violoncellspelning, hvarom nådigt beslut, såvidt statskontoret hade sig bekant, ännu icke förelåge, skulle sammanlagda beloppet af de båda pensionerna för Andersen utgöra det i akademiens förevarande underdåniga skrifvelse angifna beloppet (920 + 600 +

[$^1/_3$ af 460 =] 153: 33), afrundadt till 1,680 kronor. Enligt mom. 4 af samma § skulle emellertid afdrag å pensionsbeloppet äga rum endast i den mån, som erfordrades för att de båda pensionerna tillsammans icke öfverstege 3,000 kronor. På grund häraf och under ofvan angifna förutsättningar syntes Andersen blifva berättigad att efter afgång från tjänsterna komma i åtnjutande af pensioner till sammanlagdt belopp af 1,980 kronor (920 + 600 + 460).

Att medverka till att pensionsbelopp höjdes utöfver hvad pensionslagens bestämmelser medgåfve, därtill vore statskontoret i vanliga fall icke benäget, men då af föreliggande framställning äfvensom af hvad rörande Andersen förekommit vid sistförflutna och nu pågående riksmöten framginge, att i den nya staten för musikaliska akademien en öfvergångsbestämmelse i fråga om Andersen varit af behofvet påkallad, och att Andersen i saknad af en sådan bestämmelse kommit i en synnerligen ogynnsam belägenhet i aflönings- och därigenom äfven i pensionshänseende i jämförelse med öfriga lärare vid musikkonservatorium, samt beredande af förhöjd pension åt Andersen till sådant belopp, som enligt gällande beräkningsgrunder skulle hafva tillkommit honom, om han fortfarande innehaft en odelad lärarbefattning i violoncell- och kontrabasspelning, icke syntes kunna såsom precedensfall medföra betänkliga följder, ansåge sig statskontoret icke böra afstyrka, att åtgärd vidtoges till beredande åt Andersen af pension till det af musikaliska akademien i dess förevarande underdåniga skrifvelse angifna belopp.

Departementschefen. På grund af hvad i ärendet förekommit anser jag billigheten fordra, att Andersen vid afsked från lärarbefattningarna i violoncell- och kontrabasspelning tillerkännes pension till samma belopp, som skulle hafva tillfallit honom, därest den af honom förut innehafda lärarbefattningen i båda dessa ämnen fortfarande varit odelad. Då i enlighet med de vid löneregleringen vid musikaliska akademien tillämpade grunder aflöningen vid *en* lärarbefattning i nämnda ämnen med skyldighet att meddela undervisning tolf timmar i veckan skulle hafva utgjort med inberäknande af tre ålderstillägg 3,000 kronor, däraf 2,280 kronor lön, skulle den med samma befattning förenade pensionen hafva uppgått till sistnämnda belopp. Enligt hvad jag inhämtat, är Andersen född den 10 oktober 1845 och innehar mer än 25 tjänstår, hvadan han torde vara berättigad att vid afskedstagandet komma i åtnjutande af hel pension. Såsom statskontoret erinrat, har Andersen icke förklarats berättigad att åtnjuta tredje ålderstillägget å lönen vid lärarbefattningen i violoncellspelning. Någon framställning i sådant syfte har nämligen ännu icke blifvit gjord, men lärer,

enligt hvad jag inhämtat, med det snaraste vara att införvänta. Då emellertid Andersen, hvilken den 31 augusti 1876 af musikaliska akademien förordnats till ordinarie lärare i violoncell- och kontrabasspelning vid musikkonservatorium, genom nådigt beslut den 11 mars 1887 tillerkänts ett andra ålderstillägg å sin lön från och med samma års början, samt han, enligt hvad jag inhämtat, sedan dess med endast en kort tids afbrott och med godt vitsord bestridt sin tjänst, torde något hinder icke förefinnas att på därom af akademien gjord framställning förklara honom berättigad till omförmälda tredje ålderstillägg å lönen.»

Ang. en inom Andra kammaren väckt motion.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft en af herr *A. Lundgren* inom Andra kammaren väckt motion (nr 161), däruti motionären under åberopande af en sin föregående motion, nr 160, hemställt,

»att Riksdagen ville, i betraktande af de i sagda motion tydligt framhållna stora förtjänsterna i herr Andersens lärareverksamhet och i full öfverensstämmelse med den på antalet undervisningstimmar fotade beräkningsgrunden, tillerkänna honom vid afgången från läroverket åtminstone en tilläggspension af sådant belopp, att pensionen i sin helhet kommer att utgå i öfverensstämmelse med en årslön af 3,000 kronor».

Beträffande hvad motionären anfört till stöd för sin framställning, får utskottet hänvisa till motionen.

Lika med statskontoret och departementschefen anser utskottet goda skäl tala för att Andersen beredes förmånen af den ifrågasatta tilläggspensionen och har utskottet förty icke något att erinra mot bifall till vare sig Kungl. Maj:ts proposition eller det i motionen framställda yrkandet.

Utskottet hemställer alltså,

1:o) att Riksdagen må medgifva, att utöfver de pensioner, som enligt lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension må tillkomma läraren i violoncellspelning och i kontrabasspelning vid musikkonservatorium Anton Andersen, denne må från och med månaden näst efter den, under hvilken han upp-

hört med sin lärarverksamhet vid musikkonservatorium, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära tilläggspension till belopp, som erfordras för att summan af pensionerna må uppgå till 2,280 kronor;

2:o) att motionen II: 161 måtte få anses besvarad genom hvad utskottet under 1:o) hemställt.

Stockholm den 9 maj 1911.

På bankoutskottets vägnar:

WERNER G. VON SCHWERIN.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1911.